

Gig Watch

Onlinestudiecirkel – arbete och organisering del 4

Innehåll:

- Artikel i Dagens Industri - Kinberg Batra: Behövs en ”mental omställning” på arbetsmarknaden
- Gilles Deleuze: Postskriptum om kontrollsamhällena
- Aktionshandboken

Uppgifter till texterna:

- Välj ut ett eller flera stycken ur varje text som du tycker är intressanta, som du kan presentera på cirkeln.
- Formulera en egen fråga utifrån varje text som du vill diskutera.

Kinberg Batra: Behövs en ”mental omställning” på arbetsmarknaden

Fler lugna samtal och mindre ”skrik” behövs när gigekonomin växer, enligt Anna Kinberg Batra.

”Om inte lagstiftarna hänger med kommer tekniken att tvinga fram en förändring”, säger hon.

Publicerad: 02 juli 2019, Dagens Industri

Antalet ”giggare”, eller frilansare, som är anlitate snarare än anställda av företag ökar på flera håll i världen. Inte minst i Sverige.

”Det gäller att alltid vara relevant med sin kunskap eller kompetens oavsett om du är fast anställd eller 'gigster'. Du är inte längre skyddad av en fast anställning”, sade Berit Behring, vd på Danske Bank på ett seminarium i ämnet på Di:s Almedalsscen på tisdagen.

För företagen innebär fenomenet - i bästa fall - att de får tillgång till en mer flexibel arbetsstyrka. Samtidigt måste samhället hantera att allt fler hamnar utanför trygghetssystem. I ljuset av gigekonomin framväxt vill Anna Kinberg Batra, Moderaternas tidigare partiledare, se en ”mental omställning” såväl på arbetsmarknaden som bland politiker.

”Se inte en fast anställning i ett storföretag som normen”, sade hon.

Den svenska arbetsmarknadsdebatten ger hon inte mycket för:

”Så fort man säger ord som 'LAS' och 'flexibilitet' så kan debatten tvärvända och det börjar skrikas. Det behövs lugna samtal om kompetens, pension och rörlighet.”

Det politiska systemet måste inse att plattformsekonomin finns, sade hon och syftade bland annat på företag som taxitjänsten Uber.

”Om inte lagstiftarna hänger med kommer tekniken att tvinga fram en förändring. Kanske utanför systemet och där är man ju inte trygg alls.”

Berit Behring konstaterade samtidigt att den växande gigekonomin ställer nya krav på hennes banks kunderbjudande:

”Då behöver vi bättre rådgivning och produkter och tjänster som passar deras behov. På flera sätt måste bankerna bli bättre på att bedöma kreditkvaliteten. Det har varit för mycket fokus bara på den fasta anställningen.”

Som personalfråga ser hon flera fördelar med en flexibel arbetsstyrka.

”Vi kan snabbt skala upp eller ned och ta in expertis för att ställa om jämfört med om vi bara hade jobbat med fast anställda.”

Utmaningen ligger i att säkerställa lojaliteten, konstaterade Danske Bank- vd:n:

”Resan vi har haft det senaste året har visat hur viktigt det är med lojala medarbetare.”

Adrian Swartz, vd på Gigway vars plattform samlar 2.000 giggare, spådde att det kommer uppstå nya tjänster på de storbolag som anlitar frilansare.

”De kommer nog att behöva en person som tar hand om giggarna som kommer och går, och som tittar på lojaliteten”, sade han.

En viktig pusselbit är att inte låta giggarna stå utanför den gemensamma företagskulturen, menade Berit Behring:

”De ska bli bjudna på julfesten, vara med på möten och ses som anställda. Det här är människor, och fördelen med människor är kultur. Den biten måste vi ha med oss avsett anställningsform.”

En fråga som lyftes var osäkerheten kring försäkringar, pensioner och sjukförmåner för de som jobbar inom gigeconomien.

”Vi träffar många entreprenörer som tänker att det där händer inte mig: Jag blir inte sjuk. Jag tror att man underskattar behovet av försäkringar för att man känner sig odödlig”, sade Berit Behring.

Ett sätt att öka tryggheten är, i Anna Kinberg Batras mening, att minska skillnaderna mellan anställda och företagare.

Hon skulle bland annat vilja se minskade skillnader i beskattning och att anställda som startar eget ska få ta med sig sin sjukpenninggrundande inkomst från anställningen:

”Det kommer alltid att vara mer riskabelt att vara företagare. Men det får inte vara orimligt otryggt.”

Gilles Deleuze: Postskriptum om kontroll-samhällena (1990)¹

1. Historia

Foucault har lokaliserat *disciplinsamhällena* till 1700- och 1800-talen: de nådde sin höjdpunkt vid 1900-talets början. Dessa fortsatte organiseringen av de stora inneslutningsmiljöerna. Individerna passerar ständigt från en sluten miljö till en annan, var och en med sina egna lagar: först familjen, sedan skolan ("du är inte längre hemma"), sedan kasernen ("du är inte längre i skolan"), sedan fabriken, då och då sjukhuset och så småningom fängelset, inneslutningsmiljön *par excellence*. Det är fängelset som är den analoga modellen för de andra: vid åsynen av arbetare kunde hjältinnan i [Rossellinis] *Den stora kärleken* utbrista: "jag trodde att jag såg straffångare ..."

Foucault analyserade på ett utmärkt sätt inneslutningsmiljöernas ideala projekt, vilket blir särskilt synligt i fabriken: att koncentrera; att fördela i rummet; att ordna i tiden; att i rumtiden komponera en produktivkraft vars

---

1 Baserad på Sven-Olov Wallensteins översättning, publicerad i *Nomadologin: Skriftserien Kairos Nr 4* (1998), Raster förlag, s. 193-202.

verkan måste överskrida summan av dess delar. Men Foucault insåg också att denna modell var flyktig: den efterträdde *suveränitetssamhällena*, vars syften och funktioner var helt annorlunda (att avgiftsbelägga snarare än att organisera produktionen, att besluta om döden snarare än att hantera livet). Övergången skedde stegvis, och Napoleon tycks ha drivit fram den storskaliga övergången från ett samhälle till ett annat. Men disciplinerna skulle i sin tur komma att genomgå en kris till förmån för nya krafter, som långsamt började ta form och som efter andra världskriget accelererade: de disciplinära samhällena, det var redan något vi inte längre befann oss i, det som upphört att känneteckna oss.

Vi befinner oss i en allmän kris för alla inneslutningsmiljöer: fängelset, sjukhuset, fabriken, skolan, familjen. Familjen är en "insida", i kris likt varje annan insida, inom forskningen, yrkeslivet, och så vidare. De ansvariga ministrarna upphör aldrig att tillkännage nya, förment nödvändiga reformer. Reformera skolan, reformera industrin, sjukhuset, armén, fängelset. Men var och en av oss vet att slutet är här för dessa institutioner, och att deras upphörande bara är en tidsfråga. Det handlar endast om att administrera deras dödskamp och hålla människorna sysselsatta tills dess att de nya krafter som knackar på porten har inrättat sig. Dessa krafter är

kontrollsamhällena, vilka är i full färd med att ersätta disciplinsamhällena. "Kontroll" är det ord Burroughs använder för att beteckna detta nya monster, och som Foucault utpekade som vår nära framtid. Även Paul Virilio har under lång tid analyserat de ultra-snabba formerna för kontroll i det fria, vilka ersätter de gamla discipliner som opererar inom det slutna systemets tid. Vi behöver inte återropa de extraordinära nya farmaceutiska produkterna, de nukleära formationerna eller de genetiska manipulationerna, även om också de kommer att intervensera i denna nya process. Inte heller finns det anledning att fråga vilken regim som är grymmast eller mest uthärdlig, för i båda två finns en motsats mellan frihet och underkastelse. Till exempel i fråga om sjukhusets kris som inneslutningsmiljö, där sektoriseringen, dagvården och hemvården först inneburit nya friheter, även om de också är del av kontrollmekanismer som inte står de allra brutalaste inneslutningarna efter. Det finns varken skäl för fruktan eller för hopp, utan enbart för att söka efter nya vapen.

2. Logik

De olika internerings- eller inneslutningsmiljöerna genom vilka individerna passerar är oberoende variabler: varje gång antas man börja om från noll, och det

gemensamma språk som finns för dessa olika miljöer är *baserat på analogi*. De olika kontrollerna är däremot förbundna med variationer, vilka bildar ett variabelt geometriskt system vars språk är *numeriskt* (vilket inte nödvändigtvis innebär binärt). Inneslutningarna är *gjut-formar*, distinkta formeringar; kontrollerna är däremot en *modulation*, som en självdeformerande formering i ständig förändring från ett ögonblick till nästa, eller som ett såll vars genomsläpplighet hela tiden förändras.

Detta blir tydligt vad gäller frågan om löner: fabriken var en kropp som bringade sina inre krafter i jämviktsläge: så högt som möjligt vad gäller produktionen, så lågt som möjligt vad gäller lönerna. I kontrollsamhället har fabriken ersatts av företaget, som är en ande, en gas. Fabriken använde sig förstås redan av premiesystemet, men företaget går längre i att ålägga varje lön en modulation, ett tillstånd av evig metastabilitet som utvecklas via utmaningar, tävlingar och extremt komiska gruppdiskussioner. Om de mest idiotiska lekprogrammen på tv är framgångsrika, så är det på grund av att de med sådan precision sätter fingret på företagsvärldens situation. Fabrikerna konstituerade individerna som ett korpus, till fördel både för arbetsgivaren, som kunde övervaka varje element i massan, och för fackförningarna som kunde mobilisera massans motstånd.

Företaget presenterar i stället de mest oförsonliga former av rivalitet som en sund tävlan, en utmärkt motivation som ställer individerna mot varandra och genomkorsar var och en, för att i stället splittra dem på insidan. Modulationsprincipen prestationslön påverkar till och med det nationella utbildningssystemet: på samma sätt som företaget efterträder fabriken, tenderar skolan att ersättas av permanent fortbildning, medan en kontinuerlig kontroll ersätter examen. Och detta är det allra säkraste sättet att överlämna skolan åt företagen.

I de disciplinära samhällena började man ständigt om (från skolan till kasernen, från kasernen till fabriken), medan man i kontrollsamhällena aldrig blir färdig med någonting – detta då företaget, utbildningen och anställningen utgör metastabila tillstånd i samexistens inom ramen för en enda modulation, likt en universell deformator. Kafka, som i förtid lyckades placera sig själv i brytpunkten mellan dessa båda samhällena, beskrev i *Processen* de mest fruktansvärda juridiska former: de disciplinära samhällenas *skenbara frikännande* (mellan två inneslutningar) och kontrollsamhällenas *obegränsade uppskjutande* (en kontinuerlig variation) utgör två högst olika juridiska former, och om vår rättsapparat tvekar och själv har hamnat i kris, så är det för att vi befinner oss i övergången från den ena till den andra. De

disciplinära samhällena har två poler: signaturen, som särskiljer *individen*, och numret, som indikerar dennes position i en *massa*. Detta beror på att disciplinerna betraktade båda dessa som fullt förenliga. Makten bildar på en gång massor och individualiserar: det vill säga, konstituerar dem på vilka makten utövas som ett korpus, samtidigt som den formar individualiteten hos varje del av detta korpus (Foucault såg ursprunget till denna dubbla strävan i prästens herdemakt, som på en och samma gång rör dels hjorden och dels vart och ett av djuren, men den civila makten kom att bli en lekman-
napastor med hjälp av andra medel). I kontrollsamhällena är det väsentliga tvärtom inte längre en signatur eller ett nummer, utan en kod: koden är ett lösenord, medan de disciplinära samhällena reglerades av föreskrifter (såväl ur integrationens som ur motståndets synvinkel). Kontrollens numeriska språk består av koder som indikerar huruvida man har tillgång till information eller ej. Vi står inte längre inför paret individ/massa. Individerna har blivit "*divider*", och massorna till statistiska provtagningar, data, marknader eller "*banker*". Det är kanske pengarnas värld som bäst uttrycker skillnaden mellan de två samhällena, då disciplinen alltid relaterade till fasta valutor baserade på guldmyntfoten, medan kontrollen förhåller sig flytande växelkurser,

modulationer som inför procentsatser av olika valutor som måttstockar. Den gamla monetära mullvaden är det djur som tillhör inneslutningens miljöer, men ormen tillhör kontrollsamhällena. Vi har gått från ett djur till ett annat, från mullvaden till ormen, också i vårt sätt att leva och i våra relationer till varandra. Disciplinmänniskan producerade energi på ett diskontinuerligt sätt – kontrollmänniskan bildar snarare en vågform, i omloppsbana, ständigt uppdelad i knippen. Överallt har *surfandet* redan ersatt det äldre *sportandet*.

Det är lätt att låta varje samhälle motsvaras av en maskin; inte för att maskinerna i sig skulle vara det avgörande, utan för att de uttrycker de samhällsliga former som är kapabla att ge upphov till dem och begagna sig av dem. De gamla suveränitetssamhällena nyttjade enkla maskiner, hävstänger, block, klockor. De mer närliggande disciplinära samhällena var utrustade med energibaserade maskiner, utsatta för entropins passiva och sabotagets aktiva fara. Kontrollsamhällena opererar i den tredje maskinåldern, med informationsteknologier och datorer, vars passiva fara är överbelastning och vars aktiva fara är piratverksamhet och virus. Detta är inte bara en teknologisk utveckling, utan också en grundläggande mutation av kapitalismen, vilken redan är välkänd och kan resumeras som följer: 1800-talets kapitalism

handlade om koncentration, produktion och privategendom. Den upprättade alltså fabriken som en inneslutningsmiljö, där kapitalisten ägde produktionsmedlen, men också andra miljöer uppfattade på ett analogt sätt (arbetarnas bostäder, skolan). Marknaden å sin sida erövrades ibland genom specialisering, ibland genom kolonisering, ibland genom att sänka produktionskostnaderna. Men i den nuvarande situationen syftar inte kapitalismen till produktion, vilken den ofta förlägger till den tredje världens periferier, till och med vad gäller komplexa former som textil, metallurgi och olja. Detta är en överproduktionens kapitalism. Den köper inte längre råvaror och säljer inte längre färdiga produkter: den köper färdiga produkter eller sätter samman separata komponenter. Vad den vill sälja är tjänster, och vad den vill köpa är handlingar. Det är inte längre en produktionens utan en produktens kapitalism, det vill säga en försäljningens eller marknadens kapitalism. Därför är den väsentligen dispersiv, och fabriken har lämnat plats åt företaget. Familjen, skolan, armén och fabriken är inte längre analoga men distinkta miljöer som konvergerar in mot en ägare, en Stat eller privatintressen, utan bildar nu de kodade, deformabla och transformabla figurerna hos ett företag som bara har förvaltare. Till och med konsten har lämnat de slutna

miljöerna för att träda in i bankens kretslopp. Erövringar av marknader sker genom kontroll och inte längre genom utbildandet av en disciplin, genom fixering av kurser snarare än genom prissänkningar, genom transformationer av produkter snarare än genom specialisering av produktionen. Här får korruptionen en helt ny roll. Försäljningen av tjänster har blivit företagens centrum eller "själ". Man berättar för oss att företagen har en själ, vilket torde vara det mest skräckinjagande nyhet man kan tänka sig. Den sociala kontrollens instrument är nu marknadsföringen, vilken också formar det släkte som är våra nya arroganta herrar. Kontrollen är kortfristig och i snabb rotation, men också kontinuerlig och obegränsad, medan disciplinen sträckte sig över långa tidsspänn och var oändlig och diskontinuerlig. Människan är inte längre innesluten, utan skuldsatt. Det är sant att kapitalismen har hållit tre fjärdedelar av mänskligheten i extrem fattigdom, alltför fattiga för att skuldsätta sig, alltför mångtaliga för att inneslutas: kontrollen ställs inte bara inför gränsernas upplösning, utan också inför explosioner i kåkstäder eller getton.

3. Program

Det är inte science fiction att tänka sig en kontrollmekanism som i varje ögonblick anger ett elements position i

en öppen miljö (vare sig det gäller ett djur i ett reservat eller en människa i ett företag, som med ett elektroniskt halsband). Félix Guattari föreställde sig en stad där var och en kunde lämna sin lägenhet, sin gata, sitt kvarter, med hjälp av sitt (dividuela) elektroniska kort, vilket lyfte den ena eller andra barriären; men kortet kunde lika gärna avvisas en viss dag eller mellan vissa timmar; det som räknas är inte barriären, utan datorn som beräknar vars och ens position – tillåten eller otillåten – och utför en universell modulation.

Det sociotekniska studiet av kontrollmekanismerna, greppade i sitt begynnelsestadium, skulle behöva vara kategoriskt och beskriva det som redan är på väg att ersätta de gamla disciplinära inneslutningsmiljöer vilkas kris påpekas av alla. Möjligen kan gamla medel hämtade från de tidigare suveränitetssamhällena återvända, men med nödvändiga modifikationer. Vad som räknas är att vi befinner oss i begynnelsen av någonting. *I fängelsets regim*: sökandet efter ersättningsstraff, åtminstone för de minsta förbrytelserna, och användning av elektroniska fotbojor som tvingar den dömda att stanna hemma under vissa tider. *I skolans regim*: kontinuerlig kontroll och kontinuerlig fortbildning, övergivande av forskning på universitetet och införande av företagstänkande på alla akademiska nivåer. *I sjukhusets regim*: den

nya medicinen "utan läkare eller patient", som urskiljer potentiella sjukdomsfall och riskpersoner, vilket knappast vittnar mot ett framåtskridande mot ökad individualisering – som det hävdas – utan i stället ersätter den individuella eller numeriska kroppen med en individuell materias kontrollerbara kod. *I företagens regim*: de nya sätten att hantera pengar, produkter och människor, vilka inte längre baseras på den gamla fabriksformen. Dessa är tämligen begränsade exempel, men de tillåter oss att bättre förstå vad man menar med institutionernas kris, det vill säga det fortskridande och utbredda inrättandet av ny regim för dominans. En av de viktigaste frågorna gäller fackföreningarnas inkompetens: knutna som de varit under hela sin historia till kampen mot disciplinens former inom ramen för inneslutningens miljöer, kan de nu anpassa sig eller ge plats åt nya former för motstånd mot kontrollsamhällena? Är det redan nu möjligt att se ansatser till dessa framtida former, kapabla att göra motstånd mot marknadsföringens välsignelser? Många ungdomar skryter i dag, egenartat nog, om att vara "motiverade". De efterfrågar återigen praktiktjänstgöring och permanent fortbildning. Det är deras sak att upptäcka vilka syften de därmed underkastas, liksom den äldre generationen en gång, inte utan smärta, fick upptäcka vad disciplinerna syftade

til. Ormens ringar är än mer komplexa än mullvadshögens hålor.

AKTIONSHANDBOKEN

FÖR SUF:S SOMMARLÄGER 2011

OMARBETAD VERSION AV AKTIONSHANDBOKEN AV JESPER
NILSSON OCH CHRISTIAN TENGBLAD. URSPRUNGLIGEN UTGIVEN
AV ABF OCH SSU. ([HTTP://AKTIONSHANDBOKEN.SE](http://aktionshandboken.se))
AV: SUNAQI

AKTIONENS SYFTE

Vi har alla saker vi vill säga, men för de flesta kan det vara svårt att få allmänhet och media att uppmärksamma ens åsikter. Är man okänd som aktör kan det vara svårt för allmänhet och media att hitta något att *hänga upp* din åsikt på. Då kan en aktion vara ett bra sätt att göra just sin fråga aktuell på.

Att gå från ord till handling är också ett sätt att ge sitt politiska budskap en relation till verkligheten. Att sitta och tycka massa saker är enkelt, men att visa på handlingskraft och engagemang anses ofta som hedervärt och skänker en trovärdighet. Men att ta politiken ut på gatan, så att säga, är också ett sätt att motverka att politik blir en rundgång mellan media och politiker. Det är ett sätt att visa att man kan börja arbeta politiskt där man står, på sin skola, sitt jobb eller i sitt bostadsområde.

För det mesta när man planerar en aktion eller söker efter en möjlig aktion att utföra så har man redan någonting man riktar sig emot, eller någonting man kämpar för. Det kan ändå vara nyttigt att formulera vissa målsättningar redan från början för att underlätta aktionens utformning och se till att den har chans att uppfylla sitt syfte. Man måste till exempel vara på det klara med vad man vill uppnå; om man vill skapa uppmärksamhet för en fråga, stoppa någonting som håller på att hända, tvinga fram en förändring, påtala brister hos och visa motstånd mot någon annan politisk rörelse etc.

MÅL OCH DELMÅL

För att enklare kunna formulera sina mål och syften och hitta en väg att nå dit kan det vara bra att skissa upp vägen och markera ut olika delmål som man kan jobba emot. Genom att rita upp sina politiska krav eller mål som en tidslinje kan man enklare föreställa sig vart man skall ha åstadkommit i mitten av linjen. Och på så sätt skapa sig en bättre översikt av hur vägen till målet skall se ut.

De kortsiktiga kraven behövs för att det ska kännas meningsfullt och att det går framåt, samtidigt som de långsiktiga behövs för att ge visioner och förändra debatten. Ofta gör de långsiktiga målen att man lättare når de kortsiktiga, tänk på att den som siktar mot stjärnorna ofta kommer till månen. Eller varför inte till Mars? Det behöver inte nödvändigtvis vara konkreta segrar i sig, att ha mobiliserat en viss grupp människor eller ha fått in en debattartikel i en tidning kan vara precis lika värdefullt om det hjälper en att nå det slutgiltiga målet.

SPELPLANEN

Beroende på vilket syfte man har med aktionen kan man också rikta den mot olika människor. Vill man få stor uppmärksamhet bör man kanske rikta sig till en bred allmänhet och media, medan om man vill förhindra eller framtvunga ett politiskt beslut måste man se till att på något sätt rikta sig till den eller de personer som faktiskt har beslutsmöjligheter i frågan. Om de inte nås av budskapet spelar det

ju ingen roll för beslutsfattandet just den gången, även om resten av alla människor håller med er.

Att tänka på den politiska frågan som en fotbollsplan kan underlätta. De som tidigare uttalat sig på ett bra sätt eller är engagerat sig kan ses som lagkamrater.

De som engagerat sig åt andra hållet kan räknas till motståndarna. Man kan se efter var motståndarlaget är svaga och var de är starka; kanske är motståndarna oense i en viss fråga, och bråkar internt, då kan det vara lättare att använda sig av den splittringen eller så att säga slå ett inlägg på den kanten.

I en annan fråga kan det vara många som påverkas som ännu inte gjort sina röster hörda. Dessa kan man beskriva som att de sitter på avbytarbänken. Förhoppningsvis kan man se sådant genom att använda fotbollsplanen som metafor.

Även om det är bra att förstå spelplanen så ska man inte heller vara rädd för att rita om den. Ibland kan helt oanade deltagare dyka upp på planen. Under den vilda strejken i Stockholms tunnelbana 2006 beskrev ordföranden för arbetsgivarföreningen Almega aktionsgruppen Stockholms Förenade Pendlare som om bråkiga supportrar hade tagit sig in på planen och börjat spela med i matchen.

DISKUSSIONSFRÅGOR

1. Är det viktigast att nå politikerna som beslutar med aktionen eller att nå så mycket folk som möjligt? Vilka fördelar och nackdelar finns med att fokusera på en grupp? Hur kan man nå ut till båda?

2. Hur kontroversiell bör aktionen vara? Hur undviker man att aktionen överskuggar frågan men fortfarande ger tillräckligt mycket uppmärksamhet?

3. Välj en konflikt som du kan engagera dig i men som inte hör till de vanligaste och fundera ut hur spelplanen i frågan ser ut. Se om det går att hitta några oväntade spelare på avbytarbänken.

TIMING

Ibland handlar allt om att handla vid rätt tidpunkt. Inför riksdagsvalet 2006 hade högerorienterade lobbyorganisationer som t.ex. Villaägarnas Riksförbund och Skattebetalarna mobiliserat en stor demonstration mot fastighetsskatten. Eftersom denna demonstration kunde väcka stort medieintresse valde några aktivister att utnyttja detta tillfälle för att visa på att det finns ett stort stöd för omfördelningspolitik i Sverige.

Utklädda till glada högerlobbyister tog aktivisterna plats i demonstrationen med egengjorda plakater och banderoller som parodierade det officiella budskapet. *Sänk skatten, annars dödar vi katten. Beskatta socialgrupp 3 – den är ju störst.* Aktionen slutade med bland annat en förstasidesbild på Dagens Nyheter där aktivisternas plakat får stort utrymme helt okommenterat.

Med lite planering kan man alltså med väldigt små medel få ta över en förstasida på Sveriges ledande morgontidning med sina egna budskap. Gå noggrant igenom vilka viktiga datum som finns framför er. Finns det någonting inom den nära framtiden som öppnar upp ett handlingsutrymme för er? Det kan till exempel handla om:

- Dina motståndare håller presskonferens eller annat offentligt utspel
- Politiskt närstående spelare arrangerar något där ni kan binda nya kontakter

- En intressegrupp som ni vill representera står inför medialt fokus

Ett annat exempel är när de uppmärksammade ägarna till fildelningsidan The Pirate Bay skulle hålla presskonferens. En ensam politisk aktivist gick dit för att representera en vanlig fildelare. Efter presskonferensen ville media på plats självklart höra om vad fildelarna tyckte om nyheten som ägarna presenterade. Och den politiska aktivisten fick fritt utrymme att uttrycka sina politiska krav i fildelarnas namn i riksmidia.

DISKUSSIONSFRÅGOR

4. Välj en konflikt och se vilka tidpunkter som kan gynna en aktion, och vad som skulle kunna motarbeta den. Kan man själv skapa sig bra tillfällen?

AKTIONENS UTFÖRANDE

En riktigt bra aktion iscensätter konflikten på ett sätt som gör att den som betraktar aktionen förstår vad konflikten går ut på och vilken del de som utför aktionen har i konflikten.

Att plankan synliggör själva spärren som ett hinder som man behöver ta sig förbi, "die ins" kan användas för att visa att ett företag bidrar till död och en ockupation kan tydliggöra konflikten mellan bostadslöshet och tomma hus.

På 70-talet massjukskrev sig homosexuella för att protestera mot att homosexualitet fortfarande var sjukdomsklassat. Människor ringde in till sina arbetsplatser och sa "jag känner mig nog lite homosexuell idag och kan inte komma till jobbet". Genom att spela ut konsekvensen av sjukdomsklassifikationen gjorde aktivisterna det väldigt tydligt vad konflikten egentligen handlade om. Att alla homosexuella skulle gå runt och vara dysfunktionella blev i skuggan av aktionen en löjeväckande tanke.

När aktionen i sig visar samma sak som innehållet i budskapet blir den tydligare och mer intressant. Man bör sträva efter att förbipasserande skall förstå vad konflikten handlar om och vad man själv står för bara genom att titta på aktionen. Har man lyckats med det har man kommit väldigt långt i att skapa en bra aktion.

DISKUSSIONSFRÅGOR

5. Hitta fler exempel på aktioner som på ett bra sätt lyckats iscensätta en konflikt. Välj en mer udda konflikt och försök hitta minst två sätt att illustrera den på. Kom ihåg att möjligheterna är obegränsade!

6. Vilka exempel finns det på aktioner som misslyckats med iscensättandet? Finns det några aktioner som har misslyckats på grund av det, eller kan du komma på exempel på aktioner som lyckats trots att de inte har lyckats visa konflikten i aktionen? Hur gjorde de i så fall?

ÖPPNA UPP FÖR DELTAGANDE

Det kan ofta upplevas som att livet som aktivist är uppoffrande och slitsamt. Men politiska aktioner kan också tvärt om vara ett sätt att erbjuda enkla verktyg för vanliga människor att aktivera sig.

Demonstrationen är väl det mest klassiska exemplet där allt man behöver göra är att dyka upp och gå på en liten promenad för att känna att man på något sätt deltar i kampen. En demonstration erbjuder inte alltid stora möjligheter till iscensättande av en konflikt, men är man kreativ finns flera sätt att lyckas där också. Miljörörelsen i Uppsala samlades i en demonstration för en bilfri innerstad och minskad bilism, där ett av problemen man lyfte var hur stor plats en bil tar och hur många som åker ensamma i en femsättesbil. Genom att bygga en ram med en vanlig personbils mått runt sina cyklar och sedan hålla en cykeldemonstration där alla var välkomna att cykla med, visade man hur onödigt stor plats en bil tar och hur osmidig den är i stadstrafiken. Särskilt tydligt blev det med alla de vanliga cyklisterna runtomkring.

Och även om en aktion är krävande för deltagarna kan man hitta på saker som andra kan göra för att hjälpa till eller bidra till att aktionen kan genomföras. I Stockholm har färgade tygstycken som hängs ut från fönster och balkonger blivit ett allt vanligare sätt att delta i en proteströrelse eller visa sitt stöd för en aktion, liksom att pryda en visningsbild

med logon för en kampanj man stödjer, som exempelvis Ship to Gaza har gjort på Facebook. Att ha färdigskrivna vykort som alla kan skriva under och skicka in är ett annat sätt att uppmärksamma beslutsfattare om en fråga.

Att öppna upp för deltagande behöver inte bara vara bra i sig, utan kan även motverka utbrändhet hos aktivisterna. Genom att släppa in nya människor i aktionen och aktionsgruppen kan man låta fler få lära sig hur man organiserar en aktion samtidigt som man låter uppgifterna cirkulera. Om aktivisterna inte lyckas dela med sig av ansvaret för aktionen blir det ofta svårare för andra att känna sig välkomna i aktionen, och för aktionsgruppen att orka föra kampen vidare. Att ha en deltagande rörelse där man redan från början låter även nya ta ansvar kan visa sig mycket lönsamt efter ett tag.

DISKUSSIONSFRÅGOR

7. Hitta på minst fyra nya sätt att bjuda in allmänheten till deltagande.

8. Vilka knep kan man tänka sig för att öka deltagandet i planeringen och ansvaret och minska risken för utbrändhet? Vilka för- och nackdelar kan man tänka sig med "proffsaktivister" som leder aktionen, respektive en process där så många som möjligt och kanske helt oerfarna personer deltar?

KONFLIKTBERÄTTELSEN

Ibland ser man människor som demonstrerar mot de mest abstrakta företeelserna. För de som inte är direkt insatta i den aktuella frågan kan en demonstration mot t.ex. nyliberalismen kännas svår att förstå sig på. Välj istället tydliga skurkar och måltavlor. Finns det någon specifik politisk reform eller konflikt just nu som symboliserar nyliberalism som man kunde använda sig av istället?

Enklast är det att använda sig av myter och förenklingar som t.ex. en klassisk sagoform för sitt budskap. I sagor finns det vissa roller som måste tillsättas för att de skall bli intressanta och spännande. Det behövs en skurk (t.ex. ett kulturborgarråd som vill stänga ett badhus), ett eller flera offer (barnen som inte längre kan gå och bada) och en hjälte (aktionsgruppen som slåss för barnens rätt att bada).

För de oinsatta blir det då mycket enklare att förstå konflikten och att välja sida. Det handlar alltså om en nyliberal politik i form av ett kulturborgarråd som vill sänka skatter och lägga ned ett badhus för att bekosta denna typ av reform. Den nyliberala politiken slår hårdast mot barnen som riskerar att inte kunna lära sig att simma i framtiden. Men som tur är finns det en aktionsgrupp med badvakter som tänker sätta stopp för kulturborgarrådets barnvänliga politik och rädda badhuset från nyliberals bulldosers. Vem hejar du på?

DISKUSSIONSFRÅGOR

9. Välj en egen konflikt att beskriva utifrån en berättelse om gott och ont, saga-fantasy-style. Försök hitta sidor hos motparten som lätt kan bli klassiskt onda och försök balansera offerrollen för att undvika att lyssnaren känner sig maktlös. Hjälten ger aldrig upp!

10. Ofta, som här i exemplet med badhuset, handlar det om att försöka förhindra en försämring. Ta ett eget sådant exempel och försök hitta sätt att istället för att bara hamna på defensiven, bli offensiv och kräva förbättringar av samma verksamhet. Genom att visa på att förbättringar är möjliga istället för nedskärningar blir gapet större mellan de olika förslagen och nedskärningen ser ännu sämre ut.

DEBATTARTIKLAR OCH MEDIA

Det kan vara svårt att få utrymme i media, och det är inte alltid journalister väljer att visa just den sida av konflikten som du förespråkar. För att se till att ert budskap är det som kommer ut i media finns flera knep.

Det mest grundläggande är så kallade *soundbites*. Det handlar om att komprimera budskapet och en soundbite är en mening som kort sammanfattar det man vill säga. Den bör upprepas om och om igen så att det inte finns en massa ogenomtänkta svar från intervjun som journalisten kan välja att publicera istället. På samma sätt som en politiker aldrig riktigt svarar på frågan som ställdes utan istället pratar om någonting annat, använder man soundbites för att se till att det är ditt budskap som går fram, istället för att du råkar bli nervös och göra bort dig inför journalisten.

Har man slagit fast tre soundbites som de viktigaste argumenten för din aktion och din sida i konflikten så kan man upprepa dem i olika tappningar som svar på nästan varenda fråga. En annan fördel med att ha komprimerat sitt budskap till en kort och enkel mening är att det är lätt att citera. Ju lättare du är att citera, desto troligare är det att du blir citerad.

Soundbites använder du också i pressmeddelanden och debattartiklar. I både tal och artiklar är det bra att börja med något uppseendeväckande, en formulering eller slogan. Och sedan följa upp med en inledning där den viktigaste informationen tas upp och

en kort genomgång över vad man ska ta upp i talet eller texten. Därefter kommer dina tre argument, för att sen på slutet ge plats för en sammanfattning med dina viktigaste poänger. Det kan kännas tjatigt att ständigt upprepa samma saker. Men för betraktaren är det bra att ert syfte känns tydligt, och det är också troligare att budskapet når fram genom mediabusset om det upprepas många gånger.

Att använda metaforer och signalord brukar vara effektivt för att beskriva konflikten. Om man till exempel beskriver nedskärningar i välfärden som en epidemi, så ger det vissa möjliga lösningar. Man kan försöka bota nedskärningarna. Dessutom pekar det på att något verkligen måste göras, ingen tycker att en epidemi kan klaras av genom att sitta och rulla tummarna.

Om man däremot beskriver fenomenet som en flodvåg av nedskärningar så är det mindre man kan göra. Naturkatastrofer får man oftast försöka klara sig igenom, och på sin höjd ge hjälp till de drabbade. Både de här metaforerna tar också bort det faktum att det ligger politiska beslut bakom nedskärningar, och de framstår mer som en olyckshändelse.

Genom att prata om t.ex. ett bibliotek som en rättighet, i stil med allemansrätten, som hotas av klåfingriga politiker ger en mer tydlig bild av vilka som agerar. Kanske är det till och med så att det begås en stöld, när politiker tar ifrån människor deras gemensamma egendom?

DISKUSSIONSFRÅGOR

11. Vilka ord finns det som förmedlar din egen syn på saken? Finns det några ord ni vill undvika eller några ord som hjälper till att lyfta er poäng? Exempelvis skattetryck och avgiftstryck brukar användas av motparter i fråga om skatter.

12. Prova att beskriva en politisk fråga med hjälp av olika metaforer. Finns det några metaforer som i sig själva ger möjligheter till lösningar på problemen? Spåna fritt och använd exempelvis jobbjärgong, programmeringsspråk, sport och spel eller vad som helst!

13. Brainstorma fram alla möjliga argument till samma fråga. Välj en konflikt, ta varsin sida och dra argumenten så långt det bara går. På så vis kan man kanske lyckas koppla konflikten till andra konfliktytor på sätt man inte upptäckt tidigare.

KOMMA VIDARE

Det är svårt att direkt efter en aktion veta om man har nått det uppsatta målet eller inte. Men även om man inte lyckades den här gången behöver det inte vara ett helt misslyckande. En stor mobilisering eller uppmärksamhet för frågan är vinster i sig.

Om aktionen lyckas sätta frågan på agendan, är det också bra att ha ett svar. Tyvärr är det ett vanligt problem med aktioner att man ibland lyckas skapa medieutrymme för sina hjärtefrågor men att detta sedan fyllts av en annan aktör. Inför valet 2006 genomfördes det demonstrationer mot försämrade anställningstrygghet för ungdomar och man riktade kritik mot arbetsförmedlingen behandling av arbetslösa unga. Men protesterna ebbade ut efter demonstrationerna, och man hade inte riktigt formulerat hur arbetsmarknaden borde se ut istället. Man hade ingen berättelse om vad som var fel och hur förbättringar skulle kunna se ut. Detta ledde till att utrymmet kunna fyllas av andras förslag om till exempel privatiserad arbetsförmedling. Man behöver fundera på vad som kommer att hända med ens fråga efter att den blivit uppmärksam, och planera utifrån att den blir det!

UTVÄRDERA OCH FORMALISERA

För att undvika att uppfinna hjulet om och om igen så behöver aktioner och kampanjer ständigt utvärderas. Det är bra om så många som möjligt blir inbjudna på utvärderingsmöten, eller uppmanas lämna in några nerskrivna synpunkter. Gör till exempel en checklista över vad som ni tycker funkade med förra aktionen så att ni inte missar samma saker till nästa gång. Att utvärdera och sammanställa lärdomarna kan ske i olika former.

Utgå ifrån att de flesta som är intresserade av att delta i ert politiska arbete inte alls vet om att ni finns innan aktionen. Det betyder att aktionen kanske blir deras första kontakt med er, på plats eller genom medierna. Utnyttja detta tillfälle till att bjuda in dessa personer för framtida engagemang.

Försök att se bortom de politiska positioneringarna. Att organisera sig enbart efter vilket politiskt parti man sympatiserar med kanske inte alltid är det bästa. Det finns så många andra gemensamma beröringspunkter som vi kan organisera oss utefter. Studenter, kollektivtrafikanter, cyklister, glutenallergiker och så vidare. Vi blir också mer och mer medievana och kritiskt granskande. Autenticitet är ett nyckelord för den unga generationen. Det handlar om upplevd äkthet. Identitet är något man skapar tillsammans. Och den skall helst spegla vilka ni är och varför ni tycker som ni tycker. Det finns inget

misstänksamt i att en grupp studenter vill ha tillgång till bibliotek eller att partysugna ungdomar vill att nattbussarna ska gå ända fram till tre på natten.

DISKUSSIONSFRÅGOR

14. Hur kan man komma vidare efter en aktion när alla är trötta och vägen inte är helt solklar? Vilka sätt finns att hantera nederlag och förluster?

15. Finns det fler vägar än utvärderingsmöten? Finns det sätt att inbjuda till deltagande för andra även efter själva aktionen för att hålla frågan levande?

16. Vilka sätt finns det att dokumentera aktionen? Kan man sprida kunskaperna vidare för att slippa återuppfinna hjulet sedan? Finns det roligare sätt än ett protokoll från ett utvärderingsmöte?

DISKUSSIONSFRÅGOR

17. Välj en aktion ni tycker var lyckad, och en ni tyckte var mindre lyckad. Analysera dem efter ovanstående punkter och se vad de gjorde bra och vad de gjorde dåligt. Försök identifiera de avgörande orsakerna till varför aktionen blev bra eller dålig. Hade de kunnat göra någon enkel förändring för att lyckas bättre?

18. Välj en politisk fråga och planera den ultimata och genomförbara aktionen! Sätt upp mål, eventuella delmål, metod, budskap och soundbites. Skriv ett kort utkast till en debattartikel för er sak och finn sätt att bjuda in olika grupper till deltagande.

AKTIONER

16/5 Ockupationsfestivalen
30 november
Asfaltdjungelns indianer
Aspuddenbadet
Bergatrollen/Magasinet
COP-15
ESFAN
Göteborgskravallerna
Homosexuell sjukdag
Jobbjakt.se
Kapitalismens begravning
Kunskapsfabriken
Kvarteret Kajan
Liljeholmsockupationen
Osynliga partiet
Reclaim Rosengård
Salem/Nationaldagen
Skokastning
Stad för alla
Stoppa Matchen
Stureplanshyenorna
Utopikarneval
Vuvuzelakonsert

KONFLIKTYTOR

Anställningstrygghet
Arbete
Arbetslöshet
Avgifter
Bilism
Bostadslöshet
Fattigdom
Företag
Gentrifiering
HBTQ
Högerextremism
Kollektivtrafik
Konsumtion
Kultur
Löner
Migration
Miljö
Nedläggningar
Polis
Prekarisering
Privatiseringar
Sexism
Sjukvårdsförsäkring
Skatter
Studier
Upphovsrätt
Vård
Övervakning
Övervåld